Briff Ymchwil

Talu am ofal cymdeithasol i oedolion yng Nghymru. Dadl a Diwygio

Awdur: **Stephen Boyce**

Dyddiad: **Mai 2017**

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Gwasanaeth Ymchwil

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl, i ddeddfu ar gyfer Cymru, i gytuno ar drethi yng Nghymru, ac i ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Awdur: **Stephen Boyce**
Dyddiad: **Mai 2017**
Rhif Papur: **17-009**

Cysylltwch â ni

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

: **0300 200 6304**
: **Stephen.Boyce@Cynulliad.Cymru**
: **Cynulliad.Cymru/Pigion**
: **@SeneddYmchwil**
: **Cynulliad.Cymru/Ymchwil**

© Hawlfraint Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2017
Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difrïol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Briff Ymchwil

Talu am ofal cymdeithasol i oedolion yng Nghymru. Dadl a Diwygio

Mae'r briff ymchwil hwn yn amlinellu rhywfaint o'r gwaith sydd wedi cael ei wneud i ymchwilio i'r opsiynau ar gyfer diwygio trefniadau codi tâl am ofal cymdeithasol yng Nghymru a Lloegr. Mae hefyd yn nodi gwaith Llywodraeth Cymru o ran materion codi tâl, gan gynnwys y diwygiadau y mae wedi'u cyflwyno ers datganoli.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Gwasanaeth Ymchwil

Cynnwys

1. Cyflwyniad 1
2. Codi tâl yng Nghymru 1
   - Gofal amhreswyl 1
   - Gofal preswyl 1
3. Cynigion ar gyfer diwygio yng Nghymru a Lloegr 2
   - Lloegr: Y Comisiwn ar Ariannu Gofal a Chymorth - 'Comisiwn Dilnot' 2
   - Cynigion yng Nghymru ar gyfer talu am ofal 3
   - Yr ymateb yng Nghymru i adroddiad Dilnot. 3
   - Adroddiadau ymchwil LE Wales ar ddyfodol talu am ofal 4
   - Adroddiad Grŵp Cynghori Rhanddeiliaid Cymru 2015 4
4. Diwygiadau Llywodraeth Cymru: y pedwar Cynulliad cyntaf 5
   - Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014: 5
5. Diwygiadau Llywodraeth Cymru: y Pumed Cynulliad 6

1. Cyflwyniad

Ers sefydlu'r wladwriaeth les ym Mhrydain yn y cyfnod ar ôl y rhyfeloedd, bu rhaniad cyfreithiol, gweinyddol ac ariannol rhwng gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae'r rhan fwyaf o'r gwasanaethau iechyd yn cael eu darparu gan y GIG ac maent yn rhad ac am ddim i raddau helaeth pan fydd angen eu defnyddio; awdurdodau lleol sy'n darparu neu'n trefnu gwasanaethau gofal cymdeithasol i bobl nad ydynt yn talu amdanynt yn breifat, er y gallant godi tâl amdanynt.

O dan y ddeddfwriaeth bresennol, gall awdurdodau lleol godi tâl ar ddefnyddwyr gwasanaethau am *ofal preswyl*, yn amodol ar asesiad o incwm a chyfalaf, gan gynnwys eiddo. Gallant hefyd godi tâl am *wasanaethau gofal amhreswyl*, sydd hefyd yn destun prawf modd. Mae'r trefniadau codi tâl yn debyg yng Nghymru a Lloegr, er bod gan Gymru brawf modd mwy hael, gan gynnwys cap ar daliadau am ofal amhreswyl.

Mae'r trefniadau ar gyfer talu am ofal cymdeithasol, yn arbennig y cydbwysedd rhwng cyfraniadau cyhoeddus ac unigol, wedi bod yn destun dadl ers tro, a bu cydnabyddiaeth gynyddol bod angen diwygio. Mae'r ffordd y codir tâl am ofal, yn enwedig gofal preswyl a all, mewn rhai amgylchiadau, olygu defnyddio gwerth cartref person i dalu amdano, yn cael ei ystyried yn annheg yn gyffredinol.

Mae talu am ofal cymdeithasol o gyllid cyhoeddus o dan bwysau wrth i gyllidebau awdurdodau lleol gael eu gwasgu ac wrth i ddarparwyr gofal (y mwyafrif ohonynt yn weithredwyr sector annibynnol neu breifat) wynebu heriau ariannol newydd, gan gynnwys **cyflwyno'r Cyflog Byw Cenedlaethol** ym mis Ebrill 2016. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu rhywfaint o arian ychwanegol i helpu i fynd i'r afael â'r materion hyn, ond bydd cynnal sector gofal cymdeithasol effeithiol a sefydlog a fydd yn gallu ateb y galw cynyddol yn gofyn am **adnoddau ychwanegol sylweddol** yn y tymor hwy.

2. Codi tâl yng Nghymru

Gofal amhreswyl

Gall awdurdodau lleol ddarparu gwasanaethau gofal cymdeithasol amhreswyl neu, fel sy'n digwydd fwyfwy erbyn hyn, gellir eu comisiynu gan ddarparwyr yn y sector preifat neu'r trydydd sector. Gall gwasanaethau o'r fath gynnwys gofal cartref, gofal dydd neu brydau bwyd.

Mae gan awdurdodau lleol ddisgresiwn o ran a ddylid codi tâl am y gwasanaethau hyn, er bod pob un ohonynt yn gwneud hynny. Mae cwmpas a lefelau unrhyw daliadau y maent yn eu codi yn cael eu cyfyngu gan y ddeddfwriaeth, yn benodol *Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014*.

Codir tâl wythnosol uchaf o £70 (2017-18) am wasanaethau gofal amhreswyl ac mae gan bobl sy'n derbyn gwasanaethau hawl i gadw isafswm incwm. Mae terfyn cyfalaf o £24,000 hefyd yn berthnasol, ac nid oes disgwyl i unigolion sy'n berchen llai na hyn gyfrannu at gostau eu gofal amhreswyl o'u cyfalaf.

Gofal preswyl

Mae gan awdurdodau lleol bellach ddisgresiwn ynghylch a ddylid codi tâl am wasanaethau gofal preswyl o dan *Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014*; yn flaenorol, roedd yn *ofynnol* i godi tâl am y gwasanaethau hyn o dan adran 22 o *Ddeddf Cymorth Gwladol 1948*.

Disgwylir i bobl sy'n mynd i ofal preswyl parhaol a drefnir gan eu hawdurdod lleol gyfrannu tuag at y gost o'u hincwm, er enghraifft, eu pensiwn, ac o'u hasedau.

Disgwylir i unrhyw un sydd â chyfalaf sy'n werth dros £30,000 (gan gynnwys gwerth unrhyw eiddo) (2017-18) dalu am gostau llawn ei ofal hyd nes bod ei gyfalaf yn mynd yn is na'r trothwy hwn. Felly,

mewn rhai achosion, bydd angen gwerthu eiddo i dalu ffioedd cartref gofal, oni bai bod perthynas agos yn dal i fyw yno. Er hynny, mae trefniadau talu wedi'u gohirio ar gael a fydd yn caniatáu i'r eiddo gael ei gadw hyd nes y bydd y person yn marw.

Ni waeth beth yw'r cyfraniad y mae unigolyn ei wneud tuag at gost ei ofal, mae gan holl breswylwyr cartrefi gofal yr hawl i gadw isafswm incwm, sef £27.50 yr wythnos ar hyn o bryd (2017-18).

Y GIG sy'n gyfrifol am dalu cost unrhyw ofal nyrsio a ddarperir gan nyrs gofrestredig i bobl mewn gofal preswyl. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r GIG yn talu'r gost lawn am ofal pan asesir bod anghenion y person yn gysylltiedig ag iechyd yn bennaf. Gelwir hyn yn **Ofal Iechyd Parhaus y GIG**.

3. Cynigion ar gyfer diwygio yng Nghymru a Lloegr

Mae cyfres o ymchwiliadau, comisiynau ac adroddiadau wedi edrych ar ariannu a chodi tâl am ofal cymdeithasol, gan gynnwys y Comisiwn Brenhinol ar Ofal Tymor Hir (1999), ***Securing Good Care for Older People*** gan Syr Derek Wanless (2006), adroddiad Sefydliad Joseph Rowntree ***Paying for long-term care: Moving forward*** (2006) ac **adroddiad** comisiwn Barker ar Ddyfodol Iechyd a Gofal Cymdeithasol yn Lloegr (2014).

Lloegr: Y Comisiwn ar Ariannu Gofal a Chymorth - 'Comisiwn Dilnot'

Yn dilyn etholiad cyffredinol 2010, sefydlodd Llywodraeth Glymblaid y DU gomisiwn i edrych yn fanwl ar y mater o dalu am ofal, o dan gadeiryddiaeth Andrew Dilnot. Lansiwyd y comisiwn ar 20 Gorffennaf 2010 a chyhoeddwyd ei **adroddiad** ar 4 Gorffennaf 2011. Er ei fod yn ymwneud yn bennaf ag ariannu gwasanaethau gofal cymdeithasol yn Lloegr, bu argymhellion Dilnot yn ddylanwadol yng Nghymru ac maent wedi helpu i lywio'r drafodaeth yng Nghymru a Lloegr. Byddai gweithredu'r argymhellion yn Lloegr yn debygol o gael canlyniadau ariannol i Gymru.

Roedd yr adroddiad yn cynnwys yr argymhellion a ganlyn:

- Dylai uchafswm cyfraniad oes at gostau gofal cymdeithasol oedolyn, y byddai'n ofynnol i unrhyw unigolyn ei dalu, fod rhwng £25,000 a £50,000, gyda lefel a argymhellir o £35,000. Dylai'r rheini sydd â chostau gofal sy'n uwch na'r ffigur y cytunwyd arno fod yn gymwys ar gyfer cymorth llawn gan y wladwriaeth.
- Byddai'r cyfraddau a delir gan awdurdodau lleol am ofal preswyl yn cael eu defnyddio fel sail ar gyfer penderfynu pryd y bydd unigolyn wedi cyrraedd yr uchafswm. Hefyd, roedd Dilnot yn argymell na ddylai'r cap gynnwys 'costau byw cyffredinol' ar gyfer pobl sydd mewn gofal preswyl; amcangyfrifwyd bod y costau hyn rhwng £7,000 a £10,000 y flwyddyn.
- Dylai'r trothwy asedau ar gyfer cymorth sy'n destun prawf moddion gael ei godi o £23,250, sef y lefel ar y pryd, i £100,000.
- Dylai pawb sy'n troi'n oedolyn a chanddo angen o ran gofal neu gymorth fod yn gymwys i gael cymorth am ddim ar unwaith, yn hytrach na gorfod bod yn destun prawf modd.
- Dylai budd-daliadau anabledd cyffredinol ar gyfer pobl o bob oedran barhau fel y maent, er y dylid sicrhau eu bod yn fwy cydnaws â'r system ddiwygiedig ar gyfer ariannu gofal cymdeithasol.

Amcangyfrifodd y Comisiwn y byddai gweithredu'r uchafswm a argymhellir o £35,000 yn costio tua £1.7 biliwn yn 2010-11, gan godi i £2.8 biliwn yn 2010-21.

Ymgorfforodd Llywodraeth y DU rai o gynigion Dilnot yn adrannau 14-17 o *Ddeddf Gofal 2014*; roedd y rhain i fod i gael eu gweithredu yn Lloegr o fis Ebrill 2016. Fodd bynnag, ym mis Gorffennaf 2015, cyhoeddodd Llywodraeth y DU **na châi'r diwygiadau eu cyflwyno tan 2020**.

Er nad yw'n glir eto pa ffurf y bydd y newidiadau yn eu cymryd pan fyddant (neu hyd yn oed os byddant) yn cael eu cyflwyno yn 2020, roedd Llywodraeth y DU wedi **nodi cynlluniau** yn flaenorol i

gyflwyno cap o £72,000 ar gyfer gwariant ar ofal preswyl ac amhreswyl (heb gynnwys costau byw o ddydd i ddydd) a chynnydd yn y trothwy cyfalaf, y byddai angen talu am gostau gofal llawn uwchben hynny, i £118,000 ar gyfer pobl ag eiddo a £27,000 ar gyfer y rhai heb eiddo.

Cynigion yng Nghymru ar gyfer talu am ofal

MaeLlywodraethau olynol Cymru wedi gwneud gwaith yn y blynyddoedd diweddar i fynd i'r afael â materion o ran talu am ofal. Fodd bynnag, mae diwygio yng Nghymru yn dibynnu'n rhannol ar gyfeiriad y polisi yn Lloegr, yn enwedig o ran ei effaith ar faterion nad ydynt wedi'u datganoli, fel budd-daliadau lles.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd o'r farn y bydd y gost o roi newidiadau mawr ar waith yng Nghymru, fel y rheini a argymhellir gan Gomisiwn Dilnot, yn golygu y bydd **angen adnoddau ychwanegol** yn setliad ariannol Cymru.

Yn y Trydydd Cynulliad, cynhaliodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad Papur Gwyrdd ar ariannu gwasanaethau gofal cymdeithasol yn y dyfodol, a lansiwyd ym mis Tachwedd 2009. Roedd y Papur Gwyrdd yn ymdrin â phum opsiwn ariannu posibl, gan adlewyrchu'r rheini a amlinellwyd mewn **ymgynghoriad** ar dalu am ofal yn Lloegr a gynhaliwyd gan y Llywodraeth Lafur ar y pryd. Roedd pob opsiwn yn tybio y byddai unigolion yn talu am eu costau llety eu hunain, ni waeth ble roeddent yn derbyn eu gofal.

Hefyd, sefydlwyd **Grŵp Cynghori Randdeiliaid ar Dalu am Ofal** ar gyfer Cymru, i gynghori Llywodraeth Cymru ar opsiynau polisi ar gyfer diwygio'r trefniadau i dalu am ofal.

Yr ymateb yng Nghymru i adroddiad Dilnot.

Croesawodd Llywodraeth Cymru **gyhoeddi adroddiad Dilnot** yn 2011**,** ond mynegodd bryderon ynghylch y gost o roi'r argymhellion ar waith yng Nghymru. Amcangyfrifa y byddai'r gost yn £100 miliwn. Mewn datganiad ysgrifenedig dilynol nododd Gwenda Thomas AC, y Dirprwy Weinidog Plant a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd, ei hymrwymiad i'r egwyddor o daliadau wedi'u capio, ond mynegodd rai amheuon ynghylch cymhlethdod y model arfaethedig ac am y nifer cymharol gyfyngedig o bobl a fyddai'n elwa ar y cap.

Ym mis Chwefror 2013, rhoddodd **Grŵp Cynghori Rhanddeiliaid ar Dalu am Ofal** Llywodraeth Cymru ei ymateb **i adroddiad Comisiwn Dilnot.**

Awgrymodd y grŵp fod angen gwneud rhagor o waith i wella'r ddealltwriaeth o ariannu, lefelau cyfoeth, y galw presennol a'r galw yn y dyfodol am wasanaethau gofal yng Nghymru a chostau tebygol cyflwyno trefniadau o fath Dilnot.

Nododd adroddiad y grŵp y byddai bodolaeth yr uchafswm wythnosol o £50 (ar y pryd) am daliadau am ofal amhreswyl yng Nghymru yn creu uchafswm dwbl mewn ffordd, pe byddai cynigion Dilnot yn cael eu rhoi ar waith, ac y dylid ystyried creu uchafswm ar wahân ar daliadau am ofal preswyl yng Nghymru.

Mynegodd y grŵp bryderon ynghylch y costau i awdurdodau lleol o gynnal asesiadau a chadw cofnod o'r taliadau a godir ar unigolion, nad ydynt yn gymwys i gael cymorth ariannol, lle nad yw llawer ohonynt yn cysylltu ag awdurdodau lleol ar hyn o bryd. Awgrymodd yr adroddiad hefyd y dylai'r uchafswm cyfalaf fod yn uwch na'r hyn a gynigiwyd gan Dilnot, a hynny er mwyn adlewyrchu gwerthoedd canol eiddo yng Nghymru (tua £164,000 ar adeg ysgrifennu'r adroddiad), ond roedd yn cwestiynu'r dibynadwyedd ar eiddo a chynilion fel mesur o allu i dalu am ofal, ac awgrymodd y dylid ystyried cyfran benodol o'r asedau hyn.

Ym mis Tachwedd 2013, **cadarnhaodd** y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd **ei bwriad** i sefydlu system ddiwygiedig o dalu am ofal yng Nghymru, ond nid oedd yn ymrwymo ei hun i'r un trefniadau â Lloegr. **Nododd** fod angen rhagor o fanylion am y cynlluniau ar gyfer Lloegr, gan gynnwys y broses o bennu'r gyllideb a'u heffeithiau ar symiau canlyniadol Barnett a fyddai â goblygiadau ariannu i Gymru.

Parhaodd safbwynt Llywodraeth Cymru'r un fath o dan Mark Drakeford AC fel y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Ym mis Tachwedd 2015 **nododd** y Gweinidog ar y pryd nad oedd yn gallu nodi ffordd ymlaen i Gymru yn absenoldeb cynnydd o ran gweithredu diwygiadau yn Lloegr. Yn benodol, nododd y diffyg eglurder ynghylch unrhyw gyllid canlyniadol i Gymru a allai ddeillio o ddatblygiadau yn Lloegr, ac ar ddiwygio pellach ar fudd-daliadau lles a phensiynau.

Adroddiadau ymchwil LE Wales ar ddyfodol talu am ofal

Yn 2013, comisiynodd y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd waith ymchwil gan LE Wales ar dalu am ofal yng nghyd-destun Cymru, a fyddai'n cynnwys data ar y trefniadau codi tâl cyfredol, cyfansoddiad y boblogaeth ar hyn o bryd ac yn y dyfodol, a thueddiadau mewn incwm a chyfalaf.

Cyhoeddwyd dau adroddiad ymchwil, y **cyntaf ym mis Ebrill 2014.** Darparodd yr adroddiad ddata ar dueddiadau o ran poblogaeth Cymru ac amcanestyniadau o'r galw cyfredol ac yn y dyfodol am wasanaethau gofal. Roedd hefyd yn cynnwys data am wariant ar wasanaethau gofal, ac incwm ohonynt, a data am drefniadau codi tâl ledled Cymru. Roedd yr adroddiad hefyd yn edrych ar fodelau amgen ar gyfer talu am ofal gan ystyried y trefniadau mewn gwledydd eraill, gan gynnwys Ffrainc, yr Almaen, Sweden, Japan ac Awstralia.

Roedd ail adroddiad LE Wales, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2014, yn darparu amcanestyniadau o'r galw am ofal, a'r gost, mewn nifer o sefyllfaoedd dros gyfnod o 25 mlynedd rhwng 2013 a 2037. Roedd yr ail adroddiad hwn hefyd yn nodi effeithiau posibl amrywiaeth o opsiynau polisi ar ofal preswyl a gofal amhreswyl. Trafodwyd pum opsiwn polisi, sef:

– Opsiwn 1: Talu am yr holl gostau gofal drwy wariant y llywodraeth

– Opsiwn 2: Cyfraniad llywodraeth a bennir

– Opsiwn 3: Uchafswm wythnosol ar gyfraniad hunan-ariannwyr

– Opsiwn 4: Codi'r trothwy ar gyfer asedau eiddo

– Opsiwn 5: Cap oes ar daliadau gofal

Roedd yr adroddiad hefyd yn edrych ar rai cynhyrchion ariannol posibl ac opsiynau ariannu gwladwriaethol.

Adroddiad Grŵp Cynghori Rhanddeiliaid Cymru 2015

Ym mis Mawrth 2015 cyhoeddodd y Grŵp Cynghori Rhanddeiliaid ar Dalu am Ofal **adroddiad** a oedd yn nodi'r diwygiadau y credai y dylid eu gwneud yng Nghymru yng nghyd-destun y diwygiadau a gynlluniwyd ar gyfer Lloegr a *Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014*. Hefyd, ystyriodd y ddau adroddiad a gynhyrchwyd i Lywodraeth Cymru gan LE Wales.

Roedd yr adroddiad yn nodi barn y Grŵp a oedd yn cynnwys y canlynol:

– Yn y tymor hwy, dylid talu am ofal a chymorth drwy yswiriant gwladol, neu drethi, i gronni risg;

– Efallai fod lle i gynhyrchion ariannol dibynadwy, wedi'u teilwra, fel blwydd-daliadau i ariannu gofal;

– Dylid ystyried terfyn cyfalaf uwch - o leiaf £100,000;

– Dylai unigolion mewn gofal preswyl dalu am gostau eu bwyd, llety a chostau byw;

– Roedd y grŵp yn cefnogi'r tâl wythnosol uchaf am ofal amhreswyl ond awgrymwyd y dylai fod yn gymesur â lefelau incwm ac asedau person a dylid ei ddefnyddio i gael gwared ar unrhyw gymhelliant i roi pobl mewn gofal preswyl;

- Dylid cadw'r 'byffer' a'r lwfansau gwariant sy'n gysylltiedig ag anabledd i helpu'r rheini sydd ar incwm is. Dylid ystyried cynnydd gan y byddai hyn yn rhoi gwell amddiffyniad i'r rhai hynny ar incwm isel na'r tâl wythnosol uchaf;
- Dylid cyflwyno cap oes ar gostau gofal ar gyfer gofal preswyl. Dylai'r cap hefyd fod yn seiliedig ar amser i roi sicrwydd o ran y cyfnod o amser y gall person orfod talu costau;
- Ni ddylai unrhyw ddiwygiadau greu cymhellion anffafriol, e.e. o ran y math o ofal y mae unigolyn yn ei dderbyn, ac ni ddylai arwain at feichiau gweinyddol neu waith ychwanegol i ddarparwyr gofal ac awdurdodau lleol; ac
- Ni ddylai gofalwyr fod yn destun ffioedd am y cymorth y maent yn ei gael mewn perthynas â gofalu. Ni ddylid codi tâl ar oedolion iau ag anghenion gofal tymor hir yn yr un ffordd ag oedolion eraill.

Ystyriodd y Grŵp y modelau amgen o ariannu a ddarparwyd yn yr enghreifftiau o wledydd eraill gan adroddiad LE Cymru, ond daeth i'r casgliad na fyddai'r un model unigol yn briodol i Gymru.

4. Diwygiadau Llywodraeth Cymru: y pedwar Cynulliad cyntaf

Mae Llywodraeth Cymru wedi ceisio cyfyngu ar effaith y taliadau am wasanaethau gofal amhreswyl a lleihau'r amrywiaeth mewn trefniadau codi tâl rhwng awdurdodau lleol, ond cyn 2007 dim ond pwerau cyfyngedig oedd ganddi i ddeddfu er mwyn atal awdurdodau lleol rhag codi tâl.

I ddechrau, rhoddodd Llywodraeth Cymru y newidiadau ar waith drwy ***ganllawiau statudol*** i awdurdodau lleol a gyhoeddwyd yn 2007. Effaith y canllawiau hyn oedd pennu llawr na fyddai incymau net defnyddwyr gwasanaethau yn mynd yn is nag ef o ganlyniad i daliadau, diystyru enillion, a sicrhau bod unrhyw derfynau cyfalaf o leiaf yr un mor hael â'r terfynau ar gyfer taliadau am ofal preswyl .

Ym mis Mehefin 2007, ar ôl i ragor o bwerau gael eu datganoli i'r Cynulliad, **ymrwymodd** y Llywodraeth glymblaid yng Nghymru i roi terfyn ar y lefel a'r amrywiaeth o ran taliadau a godir gan awdurdodau lleol am wasanaethau gofal cymdeithasol amhreswyl. Yn dilyn hyn, cyflwynodd ***Mesur Codi Ffioedd am Wasanaethau Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2010*** fframwaith newydd ar gyfer codi tâl am wasanaethau gofal amhreswyl.

Nododd y rheoliadau a wnaed o dan y *Mesur Codi Ffioedd am Wasanaethau Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2010* ofynion penodol ar awdurdodau lleol wrth godi tâl am wasanaethau gofal amhreswyl. Roedd rhai o'r gofynion hyn wedi'u cynnwys yn y canllawiau cynharach. Roeddent yn cynnwys diystyru 35 y cant o incwm defnyddwyr gwasanaeth fel "byffer" a diystyru 10 y cant ychwanegol ar wariant sy'n ymwneud ag anabledd, yn ogystal â phennu uchafswm tâl wythnosol o £50.

Mae *Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014* Llywodraeth Cymru wedi gwneud darpariaethau pellach ar gyfer codi tâl, ac mae *Mesur Ffioedd Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2010* wedi cael ei ddiddymu a'i ddarpariaethau wedi'u cynnwys yn y Ddeddf.

Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014:

Nod Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yw cyfuno deddfwriaeth gwasanaethau cymdeithasol fel y mae'n gymwys yng Nghymru, a sicrhau y gellir rhoi polisïau newydd ar waith. Mae'r rhain yn cynnwys pwyslais newydd ar wasanaethau ataliol a lles, darpariaeth ar gyfer meini prawf cymhwysedd cenedlaethol i gael mynediad at wasanaethau, ac asesiadau y gellir eu defnyddio mewn amryw o awdurdodau lleol.

Mae Rhan 5 o'r Ddeddf yn gwneud darpariaeth ar gyfer codi tâl am wasanaethau gofal cymdeithasol a'r asesiad ariannol o ddefnyddwyr gwasanaeth. Mae hefyd yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru roi trefniadau ar waith i unigolion gyfrannu at gost eu gofal.

Er bod y trefniadau newydd yn seiliedig i raddau helaeth ar y fframwaith presennol, mae rhai newidiadau sylweddol wedi cael eu gwneud gan y Ddeddf a'i **rheoliadau** cysylltiedig .

– Mae taliadau am ofal preswyl ac amhreswyl bellach yn destun un fframwaith, er bod y meini prawf ar gyfer asesu ariannol yn wahanol.

– Gall awdurdodau lleol godi tâl am wasanaethau ataliol o dan adran 15 o'r Ddeddf ac am gymorth o dan adran 17 o'r Ddeddf ond dim ond fel tâl cyfradd safonol.

– Fel o'r blaen, gall awdurdodau lleol godi tâl ar ddefnyddwyr Taliadau Uniongyrchol. O dan y Ddeddf, gall Taliadau Uniongyrchol bellach gael eu defnyddio ar gyfer gofal preswyl, yn ogystal ag ar gyfer gofal amhreswyl.

– Ni ellir codi tâl am wasanaethau plant, nac am nifer o wasanaethau a chategorïau eraill o ddefnyddwyr gwasanaeth.

5. Diwygiadau Llywodraeth Cymru: y Pumed Cynulliad

Yn ei maniffesto ar gyfer etholiad 2016, nododd Llafur Cymru ei bwriad i gynyddu'r terfyn cyfalaf yn y prawf modd a ddefnyddir gan awdurdodau lleol wrth godi tâl am ofal preswyl, i £50,000. Ar y pryd, y terfyn oedd £24,000. Hefyd, cynigiodd Llywodraeth Cymru gyflwyno camau i ddiystyru'n llawn Bensiwn Anabledd Rhyfel yn yr asesiad ariannol.

Ym mis Hydref 2016, **cyhoeddodd** Rebecca Evans AC, Gweinidog Iechyd y Cyhoedd a Gwasanaethau Cymdeithasol, y byddai Llywodraeth Cymru yn codi'r trothwy cyfalaf i £30,000 ac yn cyflwyno'r camau i ddiystyru'r Pensiwn Anabledd Rhyfel, o fis Ebrill 2017, fel y cam cyntaf i weithredu'r diwygiadau i godi tâl am ofal preswyl. Roedd adroddiad gan LE Cymru ***Research on proposed changes to charging for social care*** a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, yn edrych ar oblygiadau ariannol y polisïau hyn.

O dan *Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014,* mae taliadau am ofal amhreswyl yng Nghymru yn parhau i fod wedi'u capio ac mae'r prawf modd ar gyfer asesu'r taliadau hyn yn cynnwys trothwy cyfalaf o £24,000 ar gyfer cyfraniadau o asedau, er nad yw gwerth yr eiddo'n cael ei gynnwys. Fodd bynnag, fel rhan o'i ddiwygiadau i'r prawf modd ar gyfer ffioedd gofal, mae Llywodraeth Cymru wedi cynyddu'r cap tâl gofal amhreswyl i £70 yr wythnos o fis Ebrill 2017 ac mae'n bwriadu ei gynyddu ymhellach i £100 yr wythnos erbyn 2021.